

Stalbranden in kaart

Geregeld worden boer en burger opgeschrikt door een stalbrand, met name als er veel dieren zijn omgekomen. Dergelijke branden lijken in aantal toe te nemen. Of wordt dat beeld vertekend door de aandacht in de media? Madelaine Looije en Michelle Smit van Hogeschool Van Hall Larenstein zochten dat uit. Zij telden het aantal stalbranden in de afgelopen vijf jaar, onderzochten de ernst ervan en komen met aanbevelingen voor brandpreventie en brandveiligheid.

Madelaine Looije, Michelle Smit en Hans Hopster
Hogeschool Van Hall Larenstein

De Dierenbescherming maakt zich al jaren zorgen over de ogenschijnlijke toename van het aantal grote stalbranden in ons land, waarbij geregeld veel dieren omkomen. Jacqueline Cramer, voormalig minister van VROM, weigerde echter de regels rondom de brandveiligheid van veestallen aan te scherpen, zolang er te weinig zicht was op de omvang van het probleem. Daarop hebben de Dierenbescherming en landbouworganisatie LTO Nederland aan de lectoraten Welzijn van

Dieren (Hans Hopster, Van Hall Larenstein) en Brandpreventie (René Hagen, Brandweer-academie) gevraagd om de problematiek in kaart te brengen. Het onderzoek naar de stalbrand-problematiek is door de twee studenten Madelaine Looije en Michelle Smit van Hogeschool Van Hall Larenstein uitgevoerd. Zij werden daarbij begeleid door de docenten Bernard Dijkstra en Ineke Vogelzang van de opleiding Diermanagement. Aanbevelingen uit het onderzoek moeten leiden tot minder welzijnsschade bij zowel de veehouders als hun dieren.

Foto: US Media Slagharen

Contact

ing. Madelaine Looije
Hogeschool Van Hall Larenstein,
Opleiding Diermanagement

ing. Michelle Smit
Hogeschool Van Hall Larenstein,
Opleiding Diermanagement

Voor meer informatie:
dr. ing. Hans Hopster,
Lectoraat Welzijn van Dieren
T 0320-23 82 06
E hans.hopster@wur.nl

Dit onderzoek vond plaats in het kader van ons afstudeer-onderzoek voor de opleiding Diermanagement richting (major) Beleid en Communicatie aan het van Hall Larenstein.

Gebrek aan feiten

Looije en Smit begonnen met het in kaart brengen van het aantal, de omvang en de oorzaken van de branden. De berichten in de media werden verzameld, gegevens van de schadeverzekeraars opgevraagd, feiten nagevraagd en veehouders bevestigd. Alle branden werden 'uitgeplozen'. "Wij hebben zowel de grote als de kleine branden meegenomen in onze inventarisatie. Alle branden waarbij schade is gemeld bij de verzekeraar, zijn meegeteld", zegt Smit. De resultaten staan in tabel 1.

In de rundveehouderij lijkt het aantal branden toe te nemen in de afgelopen vijf jaar. Ook in de varkens- en pluimveehouderij lijkt er sprake van een geringe toename, maar minder sterk als in de rundveehouderij. Door de schaalvergroting in alle sectoren ligt het voor de hand dat het aantal dieren dat omkomt bij een grote bedrijfsbrand, hoger zal liggen. Verder moet worden opgemerkt dat schaalvergroting vaak gepaard gaat met een intensiever gebruik van elektrische apparatuur en automatisering, wat een groter risico voor het ontstaan van brand kan betekenen. Vervolgens namen Looije en Smit de regelgeving rondom de bouwvoorschriften en brandveiligheid van stallen onder de loep. Daarbij werd een aantal opvallende feiten geconstateerd. Zo wordt in het bouwbesluit geen onderscheid gemaakt tussen gebouwen mét en zonder dieren. Het dierenwelzijn is bij bouw en veiligheid dus geen issue. Ook valt de groeiende belangstelling voor kunststof bouwmaterialen op. "Kunststoffen zijn vaak goedkope opties, maar geregeld zeer brandgevaarlijk. De bouwwereld moet meer aandacht hebben voor het gebruik van brandwerende materialen", aldus Looije.

Oorzaken

Aan de hand van de gegevens van verzekeraars werden de oorzaken van de stalbranden nagegaan (zie Figuur 1). Helaas was er van de meeste branden geen oorzaak bekend of waren de gegevens incompleet. Een zorgvuldigere administratie door de brandverzekeraars wordt door de onderzoekers aanbevolen, zodat de gegevens gebruikt kunnen worden voor advisering en maatregelen voor brandpreventie.

Uit de beschikbare gegevens blijkt dat veruit de meeste branden ontstaan door elektriciteit: kortsluiting en overbelasting van apparaten. Elektrische systemen zijn kwetsbaar in een veestal, vanwege het stof, de ammoniak en de vochtige stallucht. "Ook blijken veehouders nog wel eens zelf extra apparaten aan te sluiten op het elektriciteitsnet, wat niet altijd even verstandig is", zegt Smit. Beide onderzoekers wijzen op het grote belang van een jaarlijkse controle van de elektrische installatie en de aangesloten apparatuur. Ook bouwbegeleiders zouden bij nieuw- en verbouw meer aandacht

moeten hebben voor de elektrische aansluitingen. Verder blijken werkzaamheden in de stal geregeld de oorzaak van de brand. Opvallend is dat 'derden' nagenoeg geen branden veroorzaken, maar dat het vrijwel altijd de veehouder of diens medewerkers betreffen die onzorgvuldig handelen. Zo worden brandbare materialen niet voldoende aan de kant gelegd, voordat de slijptol of het lasapparaat ter hand wordt genomen. Ook is er geregeld geen brandblusser of emmer water binnen handbereik voor het geval er een vonk ongelukkigerwijze 'doel treft'.

Welzijnsschade

De schade aan het welzijn van het dier tijdens en na een stalbrand mag niet worden onderschat. Evenmin als de emotionele schade die een brand toebrengt aan de veehouder en zijn gezin. Varkens, kippen en vleeskalveren zijn eigenlijk niet te evacueren. Dieren die de brand hebben overleefd, zijn door brandwonden en ingeademde (hete) rook veelal dermate getraumatiseerd, dat

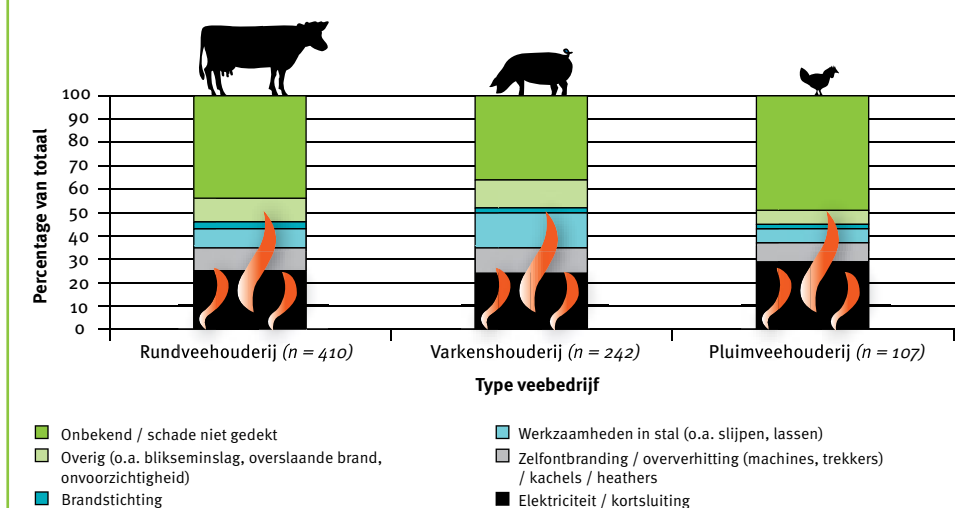
Tabel 1

Aantal stalbranden en aantal omgekomen dieren (totaal 2005-2009).

Periode 2005-2009	Rundveehouderij	Varkenshouderij	Pluimveehouderij
Totaal aantal stalbranden	410	242	111
Aantal stalbranden waarbij dieren omkwamen	57	64	30
Totaal aantal omgekomen dieren	1.422	23.724	711.934

Figuur 1

De oorzaken van de stalbranden in 2005-2009 op basis van gegevens verzekeraars (in percentage totaal).

BRAND DOOR WERKZAAMHEDEN

Werkzaamheden in de stal blijken geregeld de oorzaak van de brand. Opvallend is dat 'derden' nagenoeg geen branden veroorzaken, maar dat het vrijwel altijd de veehouder of diens medewerkers betreffen die onzorgvuldig handelden.

Foto: Twan Wiermans

euthanasie uit welzijnsoogpunt eigenlijk de enige optie is. Een groot punt van zorg betreft ook de brandweervoorschriften. Die voorzien niet in een protocol voor het redden of behandelen van dieren bij een brand. Daardoor kan het voorkomen dat de dierenarts in verband met diens eigen veiligheid pas de volgende dag de stal in mag, om ernstig gewond vee te euthanaseren. Gebruik van een ademmasker door de dierenarts zou deze periode kunnen verkorten. Ook veroorzaakt rook die bij

een brand vrijkomt vaak welzijnsschade bij dieren in naastliggende stallen.

Verder stuiten Looije en Smit op grote regionale verschillen in regelgeving, betreffende de vereiste brandveiligheid van gebouwen. Ook ontbreekt het aan een uniform protocol voor stalbranden. "Daardoor weet eigenlijk niemand precies wat wel en niet mag en zijn verschillende partijen niet op elkaar ingespeeld." Het advies is dan ook om te komen tot landelijk beleid, zowel voor de realisatie

Aanbevelingen

- Voorlichting aan veehouders over de risico's op een stalbrand en de impact hiervan (door LTO, verzekeraars, stalinrichters).
- De brandveiligheid van een stal dient onderdeel uit te maken van de ontwerpfase.
- Brandgevaarlijke (isolatie)materialen en stalinrichting worden afgeraden, zeker in de nabijheid van elektrische installaties.
- Aanbrengen van brandkleppen in de ventilatiekanalen.
- Controle op de aanleg en het onderhoud van elektrische installaties.
- Voorzorgsmaatregelen nemen bij het verrichten van werkzaamheden die brand kunnen veroorzaken.

René Hagen, lector Brandpreventie bij de Brandweeracademie: 'Dieren gelijk aan mensen'

"Er wordt meer gedaan aan de brandveiligheid van een loods waarin WC-papier wordt opgeslagen, dan aan een loods met paarden. In beide gevallen wordt uitgegaan van de vuurbelasting. Dieren zien als 'vuurbelasting' is onterecht, vindt de Brandraad. Wij vinden dat dieren voor wat betreft brandpreventie gelijkgeschakeld moeten worden met mensen. Dit betekent overigens niet dat de brandweer bij een brand evenveel risico's moet nemen bij het redden van dieren als van mensen, maar wél dat de inrichting van dierverblijven zodanig moet zijn dat dieren evenveel kansen krijgen om te overleven als mensen. Daartoe zijn goede mogelijkheden die niet meer hoeven te kosten, blijkt uit dit onderzoek van Looije en Smit. Of er naar verhouding veel stallen afbranden is op zich niet zo relevant. Er branden naar verhouding maar heel weinig gevangnissen af, maar als dat een keer gebeurt, dan is de impact meteen wel heel erg groot. Dat geldt ook voor een veebedrijf. In de afgelopen paar jaar zijn daarbij honderdduizenden dieren omgekomen. In absolute zin is dat heel, heel erg veel. En dat vindt de maatschappij ook, gezien de uitgebreide berichtgeving over een stalbrand in de media."

van brandveilige stallen als voor het geval er onverhoopt een brand uitbreekt.

Aanbevelingen

De onderzoekers formuleerden in hun rapport 'Brand in veestallen' vele aanbevelingen voor brandpreventie en het voorkomen van dierenleed bij uitbraak van een stalbrand (*zie kader*). Een vernevelingsinstallatie die gekoppeld is aan een brandmelder, lijkt een interessante optie om een brand in de kiem te smoren. Dieren uit een brandende stal proberen te redden, blijft een lastig verhaal. Te meer daar ook geredde dieren (te) veel stress ondervinden. "Brandpreventie is voor de veehouderij dan ook eigenlijk de enige optie", concludeert Smit.

Het rapport 'Brand in veestallen' kan worden gedownload van www.dierenwelzijnsweb.nl.

